

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

§. IV. De ritibus, & cæremoniis falsi cultus, quomodo licitè vsurpentur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

scendum ex idolothytis inuitantibus constanter dissentiret, crudeliter ab eisdem fustibus ibi cesa gloriosissime obiit: nam in iis circumstantiis conuiuij acceptatio non poterat præscindere à cultu saltem apparenti falsi Dei. Videatur *Coinch disp. 1 §. dub. 3. num. 5. 4.* qui bene, & breuiter id explicat.

110

Quod verò attinet ad Augustinum suprà adductum, qui videtur dicere, latius esse fame perire, quam edere cibos immolatos idolis, ego non credo, ipsum loquutum de cibis illis materialiter, sed formaliter, vt idolothytis, id est, vel in cultum idoli, vel certè in iis circumstantiis loci, tēporis, &c. in quibus apparere possit, quod fiat in cultum idoli; neque enim in illis locis ex professo de hoc agit, sed solum obiter, atque ideo videtur loqui de iis cibis, quatenus, & pro vt prohibiti erant: constat autem ex dictis, numquam fuisse à fidelibus creditam prohibitionem vniuersalem, sed in certis circumstantiis, prout à Paulo edocti fuerant. Quam explicationem approbat etiam Hurtado in *presenti disp. 48. §. 60. & 82.* licet postea *disp. 173. de charitate §. 283.* dicat, timere se, ne alicui subdura videatur ea interpretatio, mihi tamen videtur verissima; quia licet Augustinus id non explicauerit per verba formalia, id fecit, quia supponebat, vt certum id, quod apud fideles certum semper fuerat, prohibitionem illorum ciborum non esse vniuersalem, quare afferens in exemplum illos cibos, loquutus est de iis, vt prohibitis, nempe in eo casu, quo eorum esus erat prohibitus; sicut qui nunc diceret, restituendū esse hæretico cogenti te ad esum carniū, intelligi deberet non de quolibet, sed de esu carniū prohibito in certis diebus; sic ergo de esu idolothyti loquitur Augustinus non vniuersaliter, sed pro eo casu in quo ob circumstantias prohibitus erat. Quo etiam sensu loquitur S. Leo suprà adductus supponens captiuos illos peccasse comedendo cibos immolatos, quia nimirum in iis circumstantiis comederant, in quibus redundabat in cultum idolorum externum, licet id ob terrorem, vel etiam ob famem non tamen extremam, id fecerint, & idcirco peccatum minus graue fuerit.

111

Sententia D. Augustini. In ipso idolo percundum potius fame, quam edantur carnes immolatæ, vt intelligenda.

Restat tamen adhuc difficilis Augustini sententia: cur enim etiam in ipso idolo pereundum est potius fame, quam edantur carnes immolatæ, cum prohibitio non sit pro illo necessitatis articulo? Adhuc tamen sententia Augustini videtur posse defendi, intelligendo nimirum eam in casu, quo comestio talibus sit vestita circumstantiis, vt non possit à cultu idoli saltem secundum apparentiam separari; qui casus contingere potest, quando, vt dicebamus §. *precedenti* Tyrannus omnem alium cibum fidei prohiberet, vt eum cogeret ad idolothytū edendum, vel fame moriendum: quo casu laudabile, imo, & necessarium videtur eo cibo abstinere, neque enim tunc fidelis se occidit, sed occiditur à Tyranno alios cibos prohibente. Tunc enim cibus ille immolatus fidei oblarus non sufficeret solus secundum se ad vitandam mortem, si alij cibi postea non darentur, sed ad protrahendam breui spatio vitam; quare si deseruit ad vitandam mortem, non est propter suam efficaciam intrinsecam, sed quia comestio illa mouet Tyrannū ad concedendos postea alios cibos. Ad hoc autem non mouet, nisi quatenus continet obedientiam sui imperij, & per consequens cultum aliquem externum

idoli. Non est ergo obligatio naturalis comedendi illum cibum, cum ille non sit medium necessarium ad vitam, nisi quatenus mouet Tyrannum per obedientiam exhibitam, sub qua ratione eligi non potest licite illa comestio. Sed neque etiam est obligatio comedendi ad protrahendam breui illo tempore, cum non teneamur cauere ab iis, quæ breuem aliquam accelerationem mortis afferre possunt, vt suppono, & dixi latè *tom. 1. de iustitia, & iure disp. 10. sect. 1.* nec etiam procurare ea media, quæ breuem prorogationem vitæ afferre possunt. Præsertim quando medium est tale, & in iis circumstantiis, in quibus tantum mali speciem, & religionis nostræ contemptum afferre videtur, prout in iis circumstantiis afferret comestio illa, quam omnes interpretentur oriri ex desiderio non solum protrahendi vitam breui illo tempore, sed conferendi illam acceptis à Tyranno aliis cibis. Vnde legimus cum laude in Romano martyrologio die 5. Iulij factum gloriosum Beatæ martyris Cynillæ, quæ ardentes carbonēs cum thure super manum positos diu tenuit, ne prunas excutiendo thus obtulisset videretur, quia de causa sæuissime lanata gloriōse occubuit: quia nimirum, licet projectio carbonum secundum se non esset cultus falsi Dei; in illis tamen circumstantiis, quibus ad eum finem manui impositi fuerant, poterant à gentilibus pro signo accipi, & non erat obligatio vitandi breue illud tormentum cum dispendio Iudibrij, quod religioni oriri poterat, præsertim corpore toto statim ad mortem vsque lanando; imò apud Eusebium *lib. 9. cap. 13.* refertur tanquam memoria æterna dignum facinus nobiliū duorum iuuenum, qui cum comprehensī simulacris immolare cogerentur, dixerunt, ducite nos ad aras. Et cum adducti fuissent, manus suas ardenti igni superponentes, si subtraxerimus (inquiunt) sacrificasse nos credite, & quoadusque caro omnis in igne deflueret, immobiliter perdurauerunt. Certè ij ad experimentum eiusmodi nō tenebantur: postquam tamen illud pro signo fidei reterat, vel abiecit statuerunt, facile persuadere sibi potuerunt, non posse se ab illo signo recedere etiam cum manus iactura; sicut & alius linguam sibi dentibus absceidit, vt meretricem à se expelleret lasciuie pronocantem, & amplectentem, quam ligatis manibus aliter fugare, vel fugere non poterat, quamquam & ij omnes peccarij Dei instinctu moti credi possunt ad id faciendum. Nobis satis est, Augustinum posse intelligi suppositis terminis habilibus, quando scilicet esus immolatorum in his circumstantiis separari non potest à contemptu veræ religionis, nec conducere potest ad mortem vitandam, nisi prout talem contemptum significat, & ideo mouet Tyrannum ad alimenta alia non neganda, vt dictum est.

§. IV.

De ritibus, & ceremonijs falsi cultus, quomodo illicitè usurpentur.

Restat agere de aliis actionibus, quales sunt ritus, & ceremoniæ alicuius falsæ sectæ, an, & quomodo illicitum sit eis vri; de quibus in primis certum est in genere loquendo, hunc vsum esse

esse illicitum, & intrinsecè malum, quoties continent negationem explicitam veræ religionis, & fidei. Cum enim negatio hæc semper sit intrinsecè mala, idem dicendum erit de actionibus, quæcunque sint, in quibus talis negatio continetur. Vnde idem dicendum est, quoties occurrit obligatio confitendi fidem: tunc enim usurpare prædictos ritus, quibus saltem occultatur confessio debita fidei, erit etiam illicitum ad minus propter omissionem confessionis tunc debita.

Rursus habenda est præculis distinctio supra explicata de actionibus, aut signis habentibus, vel non habentibus determinatam significationem falsæ fidei, siue ex se, siue in his circumstantiis. Si enim actio sit talis, ut etiam hic & nunc non sit determinata ad talem significationem, iam diximus supra, quomodo aliquando ex gravi causa, vel gravissima possit licitè usurpari. Nunc ergo solum agimus de ritibus, & caeremoniis determinatè significantibus cultum falsæ religionis: in quo etiam sensu hanc questionem intelligendam dixit P. Suarez in præf. disp. 14. sect. 4. n. 2. De huiusmodi itaque ritibus certum videtur apud omnes, quod non liceat eos usurpare formaliter, hoc est, ex animo exercendi falsum cultum: hoc enim vel supponeret defectum internum veræ fidei, quem defectum vellet aliquis manifestare exterius per illum ritum, qui esset propriissimus actus infidelitatis: vel certè, licet interius non negaret fidem, vellet tamen exterius talem negationem significare, & per consequens esset negatio fidei externa, quæ in nullo casu potest esse licita, ut constat ex superioribus.

113 Tota ergo difficultas est de his ritibus, & caeremoniis materialiter acceptis, ita ut aliquis, quando non videtur præceptum fidei confitendæ, utatur illo ritu externo materiali ad occultandam fidem suam ex causa gravissima, non tamen cum animo exercendi ritum illum, ut talis ritus est, sed solum illam actionem materiale v. gr. suscipere circumcisionem, non quidem quatenus est ritus Iudaismi, vel Mahometismi, sed quatenus est mortificatio carnis, licet in his circumstantiis appareat exterius suscipi in gratiam Iudaorum, vel Mahometorum.

Et quidem questio hæc videtur ex doctrina superius tradita sufficienter definita, sed tamen propter aliquorum sententiam, & eorum argumenta, quorum aliqua peculiarem difficultatem habent, ut videbimus, oportet eam in particulari examinare. Est ergo sententia Adriani in 4. tract. de baptismo q. 1. art. 1. ad 5. affirmans id aliquando licere, si fiat ex gravi causa, & sine scandalo, & retenta fide interna, & sine animo exercendi cultum, sed solum ex simulatione, & quando non est necessaria ex præcepto fidei confessio: in quo sensu Adriani sententiam intellexerunt alij scholastici, & eam non esse improbabilem significat Valentia in præf. disp. 1. qu. 3. punct. 2. Quare minus bene P. Hurtado in præf. dicta disp. 49. §. 61. putat non esse discrimen de re ipsa inter Adrianum, & alios Theologos, eo quod Adrianus loquatur de usu harum rerum licito tunc solum, quando in his circumstantiis potest eius significatio à simulatione præscindi. Sed re vera Adrianus non loquitur solum in eo casu, sed quando circumstantiæ tales sunt, ut eam significationem talem determinent, prout gestus, & actiones David coram Rege Achis determinatè significabant furorem, & amentiam, & constat ex exemplis,

quæ affert in toto illo articulo: & in eodem sensu videtur eam sententiam approbare Lorca in præf. disp. 24. n. 7.

Cæterum hæc sententia sic intellecta meritis ab omnibus reiicitur, quos referunt, & sequuntur Suarez loco citato, & lib. 6. defensionis fidei cap. 9. & lib. 9. de legibus cap. 17. Valquez in 1. 2. disp. 182. cap. 5. Sanchez lib. 2. in decalog. cap. 4. n. 14. Coninch in præf. disp. 15. dub. 3. num. 39. & alij communiter, quorum aliqui graui nota contrariam sententiam afficiunt. Suarez enim in præf. loco citato dixit eam singularem esse, & in re morali posse esse perniciosam. Turrianus in præf. disp. 35. dub. 5. §. Sed contrariam, dicit hanc conclusionem habendam esse ut certam absque ulla dubitatione. Castro Palao tract. 4. disp. 1. punct. 16. num. 3. dicit contrariam non esse probabilem, & hanc esse omnino certam. Aliqui eam reducant ad errorem damnatum illorum qui dicebant licitè negari fidem fictè in tormentis ad ea vitanda. Sed verè differt longè ab ea sententia: fateretur enim, non posse eo casu negari fidem exterius; imò nec quoties interrogat Tyrannus, quia tunc debemus positivè fidem confiteri.

Probatur primò ex Patribus, qui simulationem illam in cultu externo falsæ religionis semper, & universali ter reprobant, & execrantur. Origenes hom. 8. in exod. posita distinctione veræ & simulatæ adorationis, subdit: *utrumque resecat per, & universali ter reprobant, & execrantur Patres.* Cyprianus ep. 31. siue Clerici Romæ exstentes, quorum est illa epistola. *Non est inquit, immunis in scelere qui vult videri propositis adversus Evangelium, vel editis, vel legibus satisfecisse: nam hoc ipso iam parit, quod videri paruisse se voluit.* Chrysostomus hom. 25. in Matth. in imperfecto, si tibi inquit, tantum Deus cor creasset, sufficeret tibi fides cordis; nunc autem os tibi creavit Deus, ut corde credas, & ore confitearis: & videtur non loqui de eo solum, qui à magistratu interrogatur; quo casu præceptum confessionis fidei videtur, sed etiam de eo, qui invitatur à sodali, quo casu minimam etiam actionem externam, quantumcumque aliàs licitam, & indifferentem condemnat: si quis inquit, tibi dicat, non manduces idolotheum, sed aspice tantum ad idola, quomodo speciosa sunt: si adspexeris provocatus, oculis tuis negasti Christum. Non quia adspicere idola aliquid sit, sed quia inuitatus adspicis, peccas. Et idem postea explicat in auditu, odoratu, gustu, tactu, & de sola fictione comedendi de immolato. Verba Chrysostomi videri possunt apud Suarez, quia ad longum ea refert dicto lib. 6. defensionis fidei c. 9. n. 24. ubi alia Patrum loca congerit.

Probant aliqui ratione ex eo, quod actio illa externa haberet malitiam mendacij perniciosi, quod non minus rebus ipsis, quam verbis committi potest. Hæc tamen ratio difficilis est; quia mendacium in rigore, & propriè non fit, nisi loquutione. Possumus autem rebus quibuslibet uti, sine eo quod loquamur: nam licet significemus sensum nostrum, non tamen semper per modum loquutionis, quæ est ordinatio mentis nostræ ad alium, quæ ordinatio separari potest à quibuslibet aliis signis, licet non possit separari significatio determinata in aliquibus circumstantiis.

Meliùs ergo probatur primò ex absurdis, quia sequè

114

In quo sensu reiicitur ab omnibus.

115

Simulationem in cultu externo falsæ religionis semper, & universali ter reprobant, & execrantur Patres.

116

sequeretur, posse fidelē licitē exercere actus omnes, & ritus externos sacrilegos, adorationis, thurificationis, & reuerentiæ coram idolis, ritus item hereticos, & Mahometicos, saltem quando non est obligatio fidem confitendi, sed potest ea licitē occultari, ad quam melius occultandam vtile certē esset exercitium illorum rituum: quæ omnia ex se satis absurda apparent, & contra sensum omnium fidelium. Vnde probatur secundō ex doctrina Pauli suprà adducta, quod non liceat vesci idolothytis, quando fidelis inuitatur ad ea comedenda in honorem iColi, aut quando ex circumstantiis apparet ad eum finē comedi. Imō idem diximus de esu carniū in quadragesima, quando ad amico heretico ad probandam tuam religionem ad esum inuitaris, quia tunc significat determinatē contemptum religionis Catholice, & sic de aliis. Tertiō probatur hoc ipsum ex doctrina generali Patrum, & Theologorum, quod ritus Iudaici nunc prohibiti sint, nec possint licitē exerceri, quando apparet fieri in cultum legis Mosaiæ, quale esset offerre sacrificia legis antiquæ, comedere agnum paschalem ritu illo in lege præscripto, & alia similia, nec etiam ad occultandam fidem, vel ad conciliandum neophitum, vt tanquam ex fide certum tradit cum Augustino Suarez lib. 9. de legibus, cap. 14. num. 6. & alij communiter. Quarto probatur potest ex Breui Pauli V. missō ad Catholicos Angliæ de quo inferius dicemus, quo declarat, illicitum omnino illis esse in his circumstantiis signa hereticorum adire, eorum conciones frequentare, & precibus, ac ritibus interesse, quia nimirum hæc omnia in his circumstantiis significant cultum hereticæ religionis. Denique ratio à priori est, quia licet hæc non sit loquutio & negatio fidei per loquutionem, sunt tamen signa determinatē significantia fidei negationem. Malitia autem vocum, quibus fides negatur, consistit in ea significatione determinata, vt suprà vidimus, ex qua sequitur dedecus veræ religionis, & irreuerentia contra diuinam veracitatem, & auctoritatem, quæ tota malitia in his etiam signis, & ritibus inuenitur, & ideo non potest vllō alio pietatis, aut commodi moriuo honestari.

118

Adriani argumenta sol-
uuntur.

Pro sententia Adriani suprà relata sunt aliqua argumenta, in quorum solutione difficultas tota huius controversiæ posita est. Primō Arguitur ex quarto Reg. c. 5. vbi Naaman ad fidem veri Dei conuersus petiit ab Elifæo licentiam, vt quando necesse esset Regem suum ad templum idolorum comitari, posset genuflectere, & adorationis gestum fictē exhibere, cui Elifæus respondit, *Vade in pace*, quasi simulationem illam, vt licitam approbans. Ad hoc breuiter responderetur, aliquo velle, verba illa Elifæi non continere approbationem, sed meram permissionem illius mali ad vitandum aliud maius malum, eo quod Naaman propter debilitatem suā faciliē à fide suscepta retraheretur, si Elifæus nollet ei permittere, quod petebat, ita Valentia, & Lorca locis suprà citatis. Quam solutionem confirmat idem Valentia ex verbis, quæ dixit Naaman ad Elifæum. *Hoc solum est, de quo deprecaberis Dominum pro seruo tuo: quando ingredietur Dominus meus templum Remmon, vt adoret; & illo innitente super manuum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoret mihi Dominus, seruo tuo pro hac re. Qui dixit ei. Vade in pace.* Vnde colligitur Naaman putasse illud esse peccatum;

alioquin non deprecaretur veniam illius: si autem non erat peccatum, debuisset Elifæus docere illum, & auferre conscientiam erroneam: verba ergo illa non fuerunt approbatio, sed mera permissio, vel potius promissio orandi Deum, vt ignosceret ei hoc peccatum, quod solum Naaman ab eo petierat.

Aliis tamen hæc solutio displicet, Abulensis, Caietano, & aliis, quos refert, & sequitur Suarez in præfati dicta sect. 4. n. 8. quod probatur potest retorquendo argumentum pro ea adductum, quia si genuflexio illa æstimabatur ab Elifæo intrinsecus mala, & illicita, non poterat dicere, *Vade in pace*, nec veram pacem promittere peccatori obstinatē volenti perseuerare in suo crimine, sed debuisset malitiam ostendere, & exhortari ad eam fugiendam; iam enim Naaman erat in mala fide, cum veniam peteret illius peccati, quæ magis ei necessitaria erat exhortatio, quam permissio, & condescendens, quæ magis in peccato confirmaretur. Verius ergo est, quod Naaman licitē potuerit genuflectere cum Rege genuflectente, eo quod genuflexio illa non esset signum adorationis, sed cultus Regi exhibitus, cuius munus sustinere de more non poterat, si Rege genuflectente, Naaman rectus staret, sed debebat se inclinare, vt munus Regiam sustineret, qui erat cultus solum ciuilibus erga Regem, non religiosus erga idolum. Quam interpretationem vltia suprà adductam, sequuntur etiam Sanchez lib. 2. in decalog. c. 4. n. 14. & lib. 1. cap. 7. num. 21. Castro Palao d. punct. 16. num. 4. Coninch dicta disp. 15. num. 46. qui bene aduertit, verbum adorandi in Hebræo explicari verbo non significantem cultum, sed solum incuruare se corporaliter. Quam expositionem alij communiter amplectuntur, & possumus confirmare soluendo difficultatem contra eam propositam ex eo quod Naaman deprecaretur veniam huius peccati; supponebat ergo id fore illicitum, quam conscientiam erroneam Elifæus ei non abstulit, prout debuisset auferre, si actio licita fuisset. Ad hoc inquam, respondere possumus, retorquendo argumentum, quia si Naaman putabat illud fore peccatum, quomodo petebat veniam illius peccati, cum sit impossibilis remissio peccati, cuius iterum denotat committendi propositum perseuerat, prout in Naaman perseuerabat: illa ergo venia, quam petebat, non erat propriè remissio, sed licentia, vt imparetur, & vt sibi non imputaretur ad culpam. Elifæus autem videns, id non esse illicitum in iis circumstantiis, in quibus omnibus iam constare debet Naaman non esse cultorem idolorum, sed veri Dei, meritō respondit *Vade in pace*, hoc est, noli hac de causa turbari, quia hoc tibi Deus non imputabit ad culpam. Nec necesse fuit explicare, quod actio de se non erat mala, & ad quam nulla requirebatur specialis Dei licentia: satis erat peccare eius conscientiam in eo actu, vt iam sine peccati scrupulo operaretur: sicut si aliquis valetudinaris dubitans de obligatione recitandi officij, peteret à summo Pontifice, vt sibi ignosceret, si eo statui non recitaret, posset Pontifex eum pacare, dicendo *Vade in pace*, licet ei non explicaret pacis causam, nempe, vel ex eo quod præceptum ex se non obligaret, vel ex dispensatione noui ei concessa: sic Naaman dubitabat, nec sine aliquo fundamentō, an genuflexio illa foret licita, & desiderabat licentiam genuflectendi: Elifæus autem prudenter respondit verbis sufficientibus ad eius conscientiam

conscientiam pacandam, nec necesse erat explicare, unde proueniret ea permissio, hoc enim parum ad quietem, & pacem, interrogantis referebat.

Secundò ergo arguitur ex facto Iehu 4. Reg. 10. qui ut posset omnes prophetas Baal occidere, finxit se velle cum illis sacrificium offerre, dicens *Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius*. Et iterum congregatis ministris dixit: *sancificate diem solemnem Baal*. Quod factum videtur Deum laudasse, & approbasse dicens. *Quia studiosè egisti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis, &c.* Hoc tamen argumentum, si aliquid probat, probaret etiam negari posse licite fidem verbis, & non solum usurpando ritus externos: nam Iehu verbis etiam videtur professus cultum falsæ religionis, dicens: *ego autem colam eum amplius*, quibus verbis videtur se cultorem profiteri Dei falsi.

Communis responsio est, non opus esse excusare Iehu à peccato graui in verbis illis, hominem iniquum, qui alia postea grauiora scelera in Deum commisit, quæ in ipso textu referuntur. Quamuis autem Deus temporali præmio remunerauerit, quod bene gessit occidendo Ministros Baal, & extinguendo domum Achab iuxta voluntatem Dei: non tamen approbavit verba illa, quæ dixerat: unde non dixit Deus: *quia bene loquutus es, sed quia studiosè egisti, quod rectum erat, &c.* facta eius commendans, non verba falsum cultum significantia. Ita cum S. Thoma infra questio 111. artic. 1. ad 2. Caietano, & aliis respondent Suatez in præsentia dicta sect. 4. numero 9. Castro Palao dicto numero 4. Hurtado disp. 48. §. 1. & alij communiter: & habet pro se Augustinum tom. 4. libro contra mendacium cap. 2.

Hæc tamen responsio, ut verum fatear, mihi difficilis apparet: & contrarium supponit omnino Abulenſis in eum locum Regum questio 25. probans illud ad summum fuisse peccatum veniale mandacij officiosi, nec S. Thom. loco citato dixit, fuisse peccatum graue, sed peccatum, vel mendacium, à quo mendacio non est necesse excusare hominem vitiosum. Et quidem id, quod cum Caietano ponderant hi auctores, Deum non dixisse, *quia bene loquutus es, sed quia studiosè egisti &c.* parum iuuat: quia Iehu non solum protulit illa verba, sed fecit adornari sacrificium & ad illud offerendum conuocauit Sacerdotes Baal, & alios, prout et ipsa obtulerunt, quæ non erant mera verba, sed facta. Aliunde verò, si Iehu damnum peccati mortalis in verbis illis, non facile erit defendere verba ferè similia, quæ ad bonum etiam finem confundendi postea gentiles dixerunt sæpe plures Sancti Martyres, quorum fidem commendat, & celebrat vniuersa Ecclesia, ut constat ex eorum gestis, in quibus non raro eiusmodi exempla occurrunt: sic enim legimus in Breuiario Romano de S. Apollonia, quod comprehensa iam, ut combureretur pro fide, paulisper quasi deliberans stetit, ut ex gentilium manibus elapsa ipsamet sponte sua se in rogam iniiceret: quæ dissimulatio deliberationis significare quidem poterat formidinem, & dubium internum circa fidem, & cultum veri Dei retinendum. Præsertim cum referent Dionysio Alexio, apud Surium in vita S. Apolloniae Die 9. Februarij, verbis etiam suam perplexitatem significauerit, dicit enim, *quod paululum temporis ad de-*

liberandum pacata stetit: Clarius autem loquutus fuit S. Iulianus martyr illustrissimus, qui, ut ex antiquis gestis refert idem Surius die 9. Ianuarij, cum à Præfide inuitaretur, ut cum sociis suis veniret ad templum præter solitum apertum, & solemnem pompa ornatum, ut sacrificium diis offerret, respondit: *Quandoquidem hortaris, ut omnibus in vnum conuenientibus, diis vestris immolemus: id quidem facere non piget. Nam ideo semper dissulimus, ut in hoc templo mirabili magnum sacrificium cunctis cernentibus immolaremus*. quod quidem dixit, ut euentus probauit, ut Sacerdotes, & gentiles innumeros illic ea occasione conuenientes templum eius oratione corruens cum magna gentilitismi iactura comprimeret. Eodem modo loquutæ sunt Sanctæ illa septem Mulieres Martyres, de quibus in actis S. Blasij apud eundem Surium ex Metaphraste tertia Februarij narratur, quod inuitatæ à Præfide ad sacrificandum dixerunt: *Si vis, ut diis tuis sacrificemus, eamus propè lacum, nos autem, cum abluerimus vultus nostros in lacis accedemus, & eis sacrificabimus*. Quò cum venissent, idola omnia eo sine illuc allata in lacum proiecerunt. Denique quod plus est, similia ferè verba cum laude, & commendatione referuntur lib. 2. Macha, cap. 7. prolata à fortissima, & sanctissima illa femina martyre, & sanctorum septem fratrum Machabæorum matre: quam Rex ante adolescentioris mortem vocauit, & suadebat ei, ut adolescenti fieret in salutem, nempe suadendo filio, ut patriam legem desereret. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suam se filio suo. Cui tamen patria lingua contrarium iussit, & peruerantiam in fide. Et quamuis non promiserit fortasse explicitè concilium mutandi religionem, sed solum concilium in genere vtile ad salutem: negari tamen non potest, quod verba illa iuxta mentem Regis potentis intelligerentur de consilio infidelitatis: diximus autem supra non posse Tyranno urgente, voces à fidelibus usurpari, nisi iuxta sensum interrogantis, quia talis amphibologia in fidei confessione damnable est. Hæc ergo, & alia similia sanctorum martyrum exempla, si excusanda sunt à peccato graui, prout excusanda videntur, non apparet, cur excusari non possint verba Iehu, quæ etiam ex fine extirpandæ idololatriæ dicta fuerunt ut euentus ipse quam primum manifestaturus fuerat.

Quod rursus ex ipso sacro textu confirmari non leuiter potest: quia in iis omnibus, quæ Iehu fecit, comitem sibi adhibuit Ionadab filium Rechab, virum sanctissimum, ut fatentur interpretes, & vitæ apud Hebræos austerissimæ auctorem, ac legis zelo flagrantem: hunc autem Iehu sibi in via occurrentem assumpsit secum in currum suum dicens: *Veni mecum, & vide celum meum pro Domino: & impositum in currum suo duxit in Samariam*: vbi illa omnia dixit, & fecit. Non est autem credibile, quod vir sanctus permitteret Regi fraudes illas, & insidias ad perdendos ministros Baal, si essent illicitæ, & continerent iniuriam grauem veræ religionis.

Duo itaque in Iehu reprehendi videbantur, nempe, quod sacrificij supersticiosi auctor fuerit, ad illudque inuitauerit, & quod promiserit se maiorem cultum Baal exhibiturum. Quod attinet ad primum, latè eum defendit Abulenſis ut supra quest. 32. probans, solum se permissiue habuisse, permittendo, ut ij, qui in oculo Baal colebant,

122

123

colebant, possent id publice facere, ut hoc nimirum modo deregerentur, & occiderentur. Nec enim alios ad sacrificium vocavit, nisi Sacerdotes, & cultores Baal; imò diligentissimè curavit, ne quisquam alius admisceretur, sed illi soli, qui antea Baal ministrabant, & seruebant. His autem nullum scandalum dabat, cum iam ipsi in occulto facerent, quod ibi in publico proficiebantur; erat enim vocatio, quasi conditionata, id est si Baal colitis, colite in publico: quæ vocatio non incitabat absolute ad malum, cum possent adhuc à Baal recedere, & conuerti ad Deum, sed ex suppositione, quod determinati essent ad malum, confutebat minus malum, nempe sui manifestationem, per quam possent coëtere, & impedire à longiori perseverantia, atque etiam multis metu in illo extremo articulo ad Deum conuerti.

124

Quod verò attinet ad secundum de verbis, & promissione promouendi cultum Baal, cum verba omnino similia dixerint sancti Martyres suprâ commemorati, & præcipuè B. Iulianus, qui ea verba vsurpauit ad eundem finem perdendi Sacerdotes cum idolorum templo, omnes debemus ea verba à sacrilegij crimine excusare, ne sanctissimos viros eius criminis reos fateamur. Pro quo possumus considerare, ea verba in rigore non continere fidei negationem, nec etiam cultum idoli: nam qui promittit se negaturum fidem, vel exhibiturum cultum idolis, in rigore nondum fidem negat, aut colit idola, sed ad summum significat se habere animum id postea faciendi; sicut qui promittit se ingressurum religionem, & facturum in ea professionem nondum promittit castitatem, aut obedientiam, &c. sed significat animum ea omnia postea promittendi. Non est autem eadem irreuerentia significare animum negandi postea fidem, aut cultum veri Dei, quem tamen modò non negas, quæ esset, si actu negares finem, vel cultum veri Dei. Sicut non est eadem malitia, si significes te cras commissurum aliquod peccatum, ac si nunc illud committeres: sic enim multi sancti ex causa graui & ad bonum finem significauerunt fidei animum committendi aliquod peccatum; ut S. Ambrosius, qui ut Episcopatum fugeret iussit adduci meretricem in domum suam; ut significaret animum turpiter peccandi, & S. Edmundus femina spæ ad turpitudinē pronocanti condixit horâ & locum, ut ad se voti compos futura veniret; quam postea vestibus superioribus spoliata virgis acriter flagellauit, & ad sanio rem mentem reduxit, ut refert Vincentius Beluacensis in *speculo historiali lib. 31. cap. 71*. Similiter S. Abraham Eremita, ut neptem suam in prostibulo peccantem ad pristinam vitæ sanctimoniam reuocaret, vestibus militaribus indutus eam à Præfecto hospitij ad concubitus petiit, & cum ea lautè cenauit, quam postea solus cum sola remansens ad penitentiam conuertit, ut ex S. Ephrem, & aliis refert Surius in vita eiusdem Abrahamæ die 16. Martij, & sic de aliis, quibus ex graui causa, & ad finem pietatis licuit fingere voluntatem peccandi, quæ significatio non contrahebat malitiam ipsius peccati, ut constat. Sic ergo potest dici, quod ex causa grauissima concernente fidem ipsam, & religionis augmentum non sit aliquando contra fidei, aut religionis obligationem fingere animum peccandi, postea contra ipsam fidem. Nam in rigore, ut dicebam,

qui illum animum significat, non negat fidem nec colit idola: sicut qui promittit conuersionem ad fidem vel reductionem futuram ad Ecclesiam, adhuc non est fidelis, vel obediens Ecclesie, sed manet adhuc hæreticus, vel Schismaticus: donec impleat promissum. Quare sicut potest stare propositum credendi postea fidem, cum hæretici actuali præsentia, & propositum penitentia, & diligendi postea Deum super omnia cum peccato actuali mortali præsentia; sic potest stare propositum, & promissio discendi postea à fide cum actuali fide interna, & externa eiusdem confessione, & potest aliquis dicere ego nunc credo cum Ecclesia, sed post annum ab hac fide in cuius gratiam discedam. Quamuis autem, qui ostendit propositum discendi postea à fide, videatur significare simul infirmitatem suæ fidei præsentis, vel dubium illius, atque etiam quod nunc etiam fide vera careat, unde qui audit propositum colendi postea falsum Deum, possit arguere quid iam discesserit à fide, sed tamen in rigore ille alius id non dicit, nec negat nunc fidem, sicut nec colit nunc idolum, sed dicit, se habere propositum id postea faciendi, ut fatetur Thomas Sanchez *lib. 2. in decalog. cap. 8. num. 22*. Quare sicut diximus supra, posse aliquem ex graui causa vsurpare vestem, vel aliud signum, unde alij facile possunt colligere, ipsum esse infidelem, quando tamen signum illud non est omnino determinatum ad eam significationem, nec inuoluit etiam implicitè negationem fidei, vel cultum falsæ religionis: ita ex simili causa, videtur posse significare fidei propositum negationis future, vel falsi cultus futuri: cum totum id non significet determinatè negationem, vel euentum presentem fidei, nec inuoluit cultum actuale falsæ religionis, nondum enim colit idolum, qui solum dicit se postea id facturum, sicut nondum præstat obedientiam Pontifici, qui promittit solam reductionem suam ad fidem post annum futuram; & hoc pacto excusari videtur, quod sancti illi Martyres dixerunt ad finem optimum, & ad procurandum maiorem fidei honorem, qui ex sua simulatione resultare debebat, quod illi hac via excusantur, non apparet, cur verba etiam leu, quæ non fuerunt ab illis aliis diuersa, eodem modo excusari, & defendi non possint malitia sacrilegij.

Dices retorqueri posse argumentum ab exemplo adducto dilectionis Dei: nam licet ille, qui actu diligit creaturam supra Deum, dum mortaliter peccat, possit simul habere, & sapè habet tunc propositum agendi postea penitentiam, & per consequens diligendi Deum super omnia, non tamen potest è contra ille, qui nunc diligit Deum super omnia, habere simul propositum diligendi postea creaturam supra Deum; hoc enim propositum actuale repugnat cum actuali dilectione Dei super omnia, ut constat: ergo licet possit stare hæresis actualis cum proposito conuersionis future, & amplectendi postea veram fidem, non tamen poterit stare vera fides actualis cum proposito illam postea deserendi, atque ideo, qui illud propositum significat, eo ipso implicitè dicit, se iam nunc carere vera fide, quod est fidem actu negare saltem exteriùs, & fidei, quod nullo casu licitum est.

Responderi potest negando consequentiam, in hoc enim differre videntur actus dilectionis Dei super omnia, & actus fidei, quod ille non possit

possit esse cum actuali proposito peccandi postea mortaliter, quia excludit omne peccatum mortale actuale, siquidem propositum illud peccandi postea mortaliter, est iam nunc peccatum mortale praesens, & affectus praesens ad peccatum futurum, qui affectus repugnat ex obiecto cum affectu erga Deum super omnia, qui affectus includitur in ipso actu charitatis. At verò actus fidei praesens non videtur habere hanc repugnantiam ex obiecto cum proposito haeſis futurae post annum; quia actus fidei non est amor fidei super omnia, sed est assensus intellectus, quo nunc intellectus credit hoc obiectum magis quam omnia alia obiecta contraria, quem assensum nunc praestat intellectus ex imperio voluntatis; sed tamen voluntas solum impugnat assensum praesentem nihil praescribens de futuro, nec intellectus credit pro tempore futuro, sed nunc asserit hoc esse verum, & se magis hoc credere, quam reliqua omnia contraria; quod totum ex obiecto non videtur repugnare cum proposito credendi contrarium post annum. Nam etiam ex obiecto repugnat credere nunc determinatè aliquod obiectum assensu etiam probabili, & simul credere determinatè contrarium assensu etiam probabili, cum neque probabiliter possum affirmare simul assensu determinato duo contradictoria: & tamen non repugnat ex obiecto, quod nunc amplectaris unam sententiam probabilem, & ei praestes assensum internum ex imperio voluntatis, & tamen habeas propositum mutandi postea sententiam, & amplectendi contrariam etiam sine nouo moriuo, aut argumèto ex parte intellectus, sed solum in gratiam amici, si id petierit: quia affectus voluntatis praesens, licet efficaciter imperet hunc assensum, non tamen super omnia, sed quem facile mutabis postea in gratiam amici. Sic ergo licet assensus fidei praesens non possit stare cum assensu contrario, nec cum dubio, aut formidine praesentis circa suum obiectum; non tamen videtur ex obiecto repugnare cum proposito desistendi postea ab hoc assensu, etiam nullo nouo moriuo contratio intellectu apparente, sed solum in gratiam amici, vel ad aliqua commoda temporalia, quia nimirum, licet assensus sit super omnia, affectus tamen voluntatis imperans assensum, non est affectus super omnia.

127 Vergebis adhuc; quia eadem videtur esse ratio in actu fidei & in actu charitatis, ut sicut hic non potest esse cum proposito peccandi postea mortaliter, ita nec ille possit esse cum proposito deferendi fidem tempore futuro. Nam fides catholica non credit utcumque mysteria, sed firmissimè: quae firmitas stare non potest cum proposito recedendi postea: quae enim fides magis infirma, quam illa, quae esset cum animo recedendi postea ab ea fide, & eam negandi? Qui ergo fatetur infirmitatem, & propositum recedendi, eo ipso significat, & dicit implicite se non habere actum fidei catholice.

Respondetur, firmitatem in fide necessariam multiplicem esse. Primum enim necesse omnino est ad salutem firmiter credere, hoc est, perseveranter, qui enim in fide non perseverat, saluus esse non potest, nisi iterum ad fidem redeat, & in ea firmiter usque ad mortem perseveret: huic autem firmitati opponitur certè propositum fidem postea deferendi, & per consequens salutem aeternam, ad quam ea firmitas requiritur. Secundò requiritur firmiter credere, hoc est, cum animo positivo

eam fidem nunquam deferendi: nam sicut requiritur ad salutem animus non peccandi mortaliter, sine quo animo firmo adultus saluus esse non potest: ita requiritur animus firmus perseverandi in fide, quae perseverantia necessaria est ad salutem: & huic firmitati etiam opponitur manifestè propositum recedendi postea à fide, quare ille non credit firmiter ea firmitate, & animi praeparatione, quae omnino necessaria est ad salutem; & de his non potest esse difficultas.

128 Difficultas ergo praesens non est, an ad salutem, & ad iustificationem, vel ad perseverantiam in gratia requiratur firmitas fidei, sed an ad verum actum fidei elicendum necesse sit, quod voluntas imperans assensum sit voluntas credendi ita firma, ut includat propositum firmum nunquam recedendi in posterum à fide; vel etiam, an ipsemet assensus intellectualis includat firmitatem ex parte intellectus, quia intellectus ipse protestetur se ita assentiri firmiter, ut nunquam in posterum ab ea fide discessurus sit. Ad quod dicendum videtur, in primis ad verum actum fidei requiri voluntatem efficacem & absolutam imperantem assensum firmum, hoc est, super omnia, quo intellectus adhæreat magis obiecto fidei, quam omnibus aliis, quae ei opponi possunt, ita ut si alia huic obiecto opponantur, eis potius dissentiat, quam huic, quam etiam firmitatem oportet esse in ipso assensu intellectuali, ut supra explicuimus agentes de fidei certitudine, & hoc firmitatis genus tam ex parte voluntatis, quam ex parte intellectus necessarium omnino est ad verum, & proprium actum fidei.

129 Si verò sermo sit de illa alia firmitate, qua voluntas proponat nunquam ab ea fide discedere, vel intellectus hoc ipsum de se protestetur, non apparet tanta necessitas, ut sine ea non possit dari aliquando actus fidei saltem in peccatore, licet non sufficiens ad salutem consequendam, ad quam ut diximus, necessarium etiam est propositum firmum nunquam à fide recedendi. Quod in primis explicari potest exemplo aliarum virtutum; potest enim dari verus actus obedientiae, quo subditus obediatur praecepto superioris, vel etiam Dei propter motuum obedientiae, absque proposito obediendi semper in omnibus: potest item dari actus misericordiae, quo ex eius motu subuenias indigenti absque proposito subueniendi semper in posterum, etiam quando urgeat praeceptum misericordiae: potest dari actus verus iustitiae absque proposito nunquam illam laedendi: potest dari actus temperantiae, vel castitatis absque proposito nunquam in ea materia peccandi: cur ergo non poterit dari actus fidei absque proposito firmo nunquam contra fidem peccandi?

130 Confirmarique potest specialiter exemplo religionis imperantis cultum Dei supremum: potest enim aliquis exhibere nunc cultum supremum patri Deo debitum, quod est colere Deum super omnia, absque eo quod habeat propositum firmum nunquam peccandi contra religionem, aut negandi Deo debitum cultum. Sic enim Sacerdos iniquus verè, & ex animo offert Deo sacrificium, qui est cultus patriae supremæ, & tamen non habet animum non dehonoriandi graviter eundem Deum, sed fortasse habet animum peccandi postea graviter contra cultum Deo debitum. Cum ergo fides sit cultus supremus intellectualis Deo debitus, quem colimus credendo

ei super omnia, poterit similiter exerceri, & deferri hic cultus per fidem actualem sine proposito non peccandi postea contra obligationem eiusdem fidei, & cultus intellectualis. Nam sicut fides est assensus super omnia, ita latia est colere Deum super omnia: ergo sicut potest esse actus verus latia, & cultus actualis Dei super omnia sine proposito colendi semper Deum super omnia; sic poterit esse assensus fidei actualis super omnia, sine proposito credendi semper postea Deo super omnia. Eadem enim videtur esse ratio in utroque genere cultus super omnia. Quia nimirum voluntas in utroque casu non est vniuersalis ex parte temporis, sed determinata ad tempus præsens, & ideo non includi propositum vniuersale circa tempus etiam futurum, nec dolorem efficacem de peccatis eiusdem generis præteritis. Nam qui ab hæresi conuertitur ad fidem, licet non possit iustificari adque eo dolore efficaci de hæresi, & proposito vniuersali conferendi fidem: potest tamen fieri Catholicus, & fidelis adque eiusmodi penitentia efficaci, posita voluntate efficaci credendi super omnia doctrinam catholicam. Ex quibus omnibus fieri videtur, quod possit aliquis in rigore significare propositum recedendi à fide post annum, absque eo quod explicite, vel implicite dicat, se nunc negare fidem, vel eam non credere.

131

Instabis, quia propositum illud discendi postea à fide, si reuera sit in corde, est peccatum contra præceptum fidei, sicut propositum peccandi post mensem contra castitatem est iam nunc peccatum præsens contra castitatem: ergo qui dicit, se habere tale propositum, iam dicit, se habere peccatum internum contra fidem, & manifestat suam infidelitatem; si ergo nullo casu licet sine sacrilegio manifestare se infidelem etiam si dicit, & cum mendacio, non licebit etiam villo casu fingere eiusmodi propositum etiam ad bonum finem. Respondent, propositum illud esse quidem peccatum contra fidem; non tamen esse in rigore infidelitatem, sed voluntatem infidelitatis futuræ: quare interim nondum ille homo dicitur simpliciter, & absolute infidelis sicut neque de contra hæreticus promittens reductionem post mensem interim est fidelis, vel Catholicus. Qui ergo fingit eiusmodi propositum infidelitatis vel hæresis merè futuræ, dicit quidem se peccare contra fidei obligationem in affectu, non tamen dicit, se esse infidelem, vel se negare fidem. Vnde verba illa ficta non habent malitiam negationis fidei vel cultus falsi, quæ ex nulla causa excusari potest, sed aliam minorem, quæ ex graui causa, & ad finem promouendi notabiliter eandem fidem, videtur aliquando posse excusari à sacrilegio. Sicut licet periurium ex nulla causa excusari possit neque etiam reuelatio sigilli confessionis: fingere tamen propositum peierandi, vel reuelandi confessionem, poterit ex graui, atque honesta necessitate, & causa aliquando excusari à malitia sacrilegij, & hæc videtur fuisse mens illorum martyrum, qui eiusmodi propositum finxerunt breui tempore ad maiorem diuini cultus, & religionis honorem, vt constat ex supra adductis exemplis, quæ si à culpa sacrilegij excusari possunt, non video, cur necesse sit in verbis Iesu quorum occasione hæc omnia dicta sunt, eiusmodi sacrilegij reatum agnoscere.

132

Obiectio 3.

Tertio, ergo principaliter argui potest pro sententia Adriani ex facto S. Eusebij Martyris

Episcopi Vercellensis relato à S. Ambrosio sermone de S. Eusebio his verbis: *Sicut ait S. Paulus, factus sum Iudæus, vt Iudæos lucrificarem, ita Eusebium hæreticis se hæreticum esse mentem est, vt de hæresi filium liberaret. Dixit enim, illi, sed quod sibi filium Dionysium in subscribendo præponerent, grauius se moueri. Vos enim inquit, qui dicitis filium Dei Patri Deo equalem esse, nosse, cur mihi filium prætulistis. Quo audito hæretici subscriptionem Dionysij qui quia iunior erat, solebat Eusebium patrem vocare, omnino deleuerunt: postea verò Eusebius voti iam compos Ariani insultauit, id enim finxit, vt Dionysium à macula illius subscriptionis, cuius penitens iam erat omnino liberaret. Hæc autem dictio laudatur extollitur ibi ab Ambrosio in ordine ad finem illum obtinendum.*

Respondetur tamen in primis Sermonem illum non esse S. Ambrosij, sed alterius, vt notauit Cardinalis Bellarm. de scriptoribus Ecclesiasticis in Censura operum Ambrosij, & Cardinalis Baronius tom. 3. anno Christi 355. qui etiam bene probat, minus fideliter referri ibi factum Eusebij, nam S. Dionysius non subscripserat hæresi Ariana, sed condemnationi solum Athanasij eo pacto vt hæresis Ariana non approbaretur: hoc solum hæretici petebat ab Eusebio subscribi quod tamen ipse propter Athanasij innocentiam postea facere recusauit. Non itaque finxit se hæreticum, sed solum velle consentire Athanasij condemnationi, quod sine peccato iustitiz fingere potuit, vt constat ex dictis cum id totum faceret ad liberandum Athanasium à nota subscriptionis Dionysij, nec per hoc villo modo se hæreticum professus est, cum de fide tunc non ageretur, sed de condemnatione Athanasij.

Quarto, pro eadem sententia Adriani argui solet ex S. Hieronimo, qui tom. 6. in c. 2. Epistola ad Galathas, & epistola 89. quæ est ad Augustinum, probat Apostolos licite per simulationem vfos fuisse cæremoniis legis veteris ad conciliandos sibi Iudæos, quæ tamen ab ipsa Christi morte redditæ fuerant illicitæ, & mortiferæ: quam sententiam in Hieronymo reprehendit acriter Augustinus epist. 19. & petit ab eo, vt eam prudenter retractaret. Respondetur, Hieronymum ab aliquibus excusari. Et quidem eius mentem non videtur in omnibus notam fuisse Augustino, qui putauit, quod Hieronymus docuisset, licitum fuisse mendacium in illis circumstantiis, & ex hoc potissimum capite eius sententiam impugnari, vt notauit Suarez lib. 3. de legibus cap. 17. num. 4. qui bene defendit Hieronymum ab hac suspitione ex verbis eiusdem Hieronymi dicta epist. 89. dicentis, se non potuisse in Apostolis mendacium, sed honestam dispensationem; sic enim ait: *non officiosum mendacium, vt tu dicis, sed honestam dispensationem ostendentes.* Deinde alij vt Hugo Cardinalis ad Galatas 2. putat controuersiam inter Augustinum, & Hieronymum fuisse ob non intellectas adinuicem voces. Nam Augustinus putauit, Hieronymum concedere licitam simulationem realem, cum tamen Hieronymus loqueretur de simulatione dispensatoria, quia nimirum ex occultata Dei dispensatione licitum fuit Apostolis eiusmodi ritus abolitos tunc obseruare. Hanc tamen interpretationem vt contrariam menti Hieronymi bene impugnat idem Suarez dicto capite 17.

num. 15. Melius alij excusant Hieronymum, eo quod ipse in dictis locis nihil definiendo dixerit, sed disputando, & proponendo aliorum interpretationes, ut ipse expressè fatetur dicta epist. 89. his verbis, quibus adversus Augustinum conqueritur, quod ipse absolute eam sententiam adscripserit. *Præsertim*, inquit, *cum liberè in præfatione confessus sim, Origenis commentarios me esse sequentum, & vel mea vel aliena dictasse, & in fine eiusdem capituli, quod reprehendis, scripserim; si cui iste non placet sensus, quod nec Petrus peccasset, nec Paulus procaciter ostenditur arguisse maiorem: debet exponere, qua consequentia Paulus in altero reprehendat, quod ipse commisit. Ex quo ostendi, me non ex desinito id defendere, quod in Græcis legerem; sed ea expressisse, qua legerem: ut lektoris arbitrio dereliquerem, verum probanda essent, an improbanda. Quod idem rursus protestatur his verbis. Tu ut Episcopus in toto orbe notissimus, debes hanc promulgare sententiam, & in assensum tuum omnes Cœpiscopos trahere. Ego in parvo tuguriolo cum Monachis, id est, cum compeccatoribus meis, de magnis statuere non audeo, nisi hoc ingenuè confiteri me maiorum scripta legere, & in commentariis, secundum omnium consuetudinem, varias ponere explanationes, ut è multis sequatur unusquisque quod velit. Nihil ergo fictum ex Hieronymi sententia pro Adriano afferri potest: quod si alicui tamen videatur ei sententiæ fuisse, discedendum ab eo erit cum Augustino, quem S. Thomas, & Theologi alij sequuti sunt.*

Quintò tamen Arguitur pro eadem sententia Adriani ex Apostolorum exemplis, quæ Hieronymum permoerunt ad illam sententiam indicandam. Constat enim ex scriptura, Apostolos post inceptam prædicationem Evangelij, & acceptum spiritum Sanctum exercuisse ceremonias legales. Sic etenim Paulus act. 16. circumcidit Timotheum, qui erat ex Patre gentili, & matre Iudæa fidei: & c. 18. consilium Paulo dederunt seniores Christiani de observatione legalium, ut non æstimaretur à Iudæis legis inimicus, quod consilium Paulus amplexus fuit & cap. 21. dicitur Paulus sibi torondisse in Cenchris caput, quia votum habebat: & c. 24. venisse Hierosolymam elemosynas facturus, obligationes & vota, & inuentus esse purificatus in templo: quæ omnia simulatè videntur ab eo facta, ne Iudæos à se auerteret, proptèr ipse significavit. 1. ad Corint. 9. *Et factus sum* (inquit) *Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer: is, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem.* Quod idem legitur de Petro, etiam videtur à cibus in lege prohibitis abstinuissè, ut colligitur ex eius verbis, quando act. 10. inuitatus ad vescendum ex quadrupedibus in linteo per visionem ostensis respondit: *abstine Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum.* Et iterum cum venissent Antiochiam Iudæi quidam à Iacobo missi, idem Petrus, ne eos scandalizaret, subtraxit se à Gentilibus, cum quibus prius liberè conuersabatur, & comedebat, ut constat ex cap. 2. ad Galat. & hunc fuisse tunc morem fidelium Iudæorum colligi videtur ex cap. 11. act. vbi Iudæi fideles disceptabant adversus Petrum, eo quod introisset ad viros præputium habentes, & manducasset cum illis, quod nimirum lege veteri prohibitum erat.

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

Hæc difficultas, ut dixi, fundamentum magnum dedit Hieronymo pro ea sententia, quod simulatio illa aliquando liceret. Aliundè enim putauit, ceremonias illas iam tunc temporis fuisse illicitas, & supersticiosas, quod colligi videtur ex dict. cap. 2. ad Galatas, vbi Petrus ob eorum obseruantiam reprehensus dicitur à Paulo: *in faciem*, inquit, *ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Et postea: *cum vidissem, quid non rectè ambularent ad veritatem Evangelij, dixi Cephe coram omnibus, &c.* & ex cap. 5. ad Galat. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit: & rursus. Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini.* Vnde volentibus, ut Titum circumcideret, restitit omnino ad Galat. 2. *Quibus*, inquit, *neque ad horam cessimus subiectione, ut veritas Evangelij permaneat apud vos.* Quare, ut hæc omnia conciliaret proposuit Hieronymus sententiam illam, quod scilicet Apostoli non peccarent, quia licita, & honesta simulatione hæc faciebant, quam appellauit dispensationem, latius usurpato dispensationis vocabulo, pro dispositione, seu providentia prudenti. Vnde rursus addidit, reprehensionem Petri à Paulo fuisse etiam simulatam, & ex conuentione inter ipsos, ut hac occasione Iudæi aduerterent, non esse materiam scandali, quod cum gentibus ederet, & ab eo errore remouerentur: ideoque dici, *in faciem ei restiti*, hoc est, *secundum faciem*, iuxta textum Græcum, id est, in apparentia. Et quidem quod reprehensio illa fuerit simulata, & ex conuentione, videntur sentire Chrysostomus tom. 4. in illud cap. 2. ad Galat. qui solum in hac parte fauet ei sententiæ, non verò quod licuerit simulatio circa ceremonias prohibitas, ut bene probat Hurtado dicta diss. 48. §. 37. Faudent etiam multi alij ex Græcis, & Latinis, quos affert Suarez dicto lib. 9. de legibus, cap. 16. num. 7.

Alij tamen verius cum Augustino docent, reprehensionem illam factam fuisse à Paulo serio, & non ex conuentione præcedenti, sed quia verè Petrus reprehensibilis erat, vel saltem eius actio externa, sic enim subiungit Paulus, *quia reprehensibilis erat.* In quo sensu intelligunt Pauli verba alij Patres, Ambrosius, Cyprianus, Gregorius Magnus, Tertullianus, Beda, & Rupertus, quos affert, & sequitur Suarez dicto lib. 9. de legibus cap. 20. num. 19. & cum S. Thoma in eum Pauli locum scholastici Theologi communiter: quæ verba Pauli id significant aperte, cum dicat, se Petro restitisse *quia reprehensibilis erat.* Quamuis autem aliqui ex Græco legant, *quia reprehensus erat*; id non tollit vim argumenti. Primò, quia Ambrosius, qui ita legit in commentario illius loci, statim addit: *à veritate Evangelica*: quod idem est, ac reprehensibilem esse. Secundò, quia non potest aliter intelligi sine vitio, quis enim alium reprehendit, quia reprehensus est? Tertio, quia si fuisset reprehensio simulata, non deferuisset ad intentum Pauli, qui torus erat eo loco in remouendis Galatis à falso cogitata necessitate operum legalium. Ad quod refert, quàm constanter ipse restiterit cuilibet actioni occasionem danti eiusmodi opinioni, & idcirco noluisse Titum circumcidere, & restitisse Petro segreganti se à Gentilibus, eumque reprehendisse coram omnibus, quæ reprehensio, & restitencia, si simulata fuisset, parum efficax fuisset ad suadendum Galatis id, quod intendebat, Denique quia aperte significat ibidem Paulus causam reprehensionis

Kk 2 sionis

sonis fuisse vitium aliquod, quod in ipsa Petri actione inueniebatur, dum dicit: *cum vidissem, quod non recte ambularent ad veritatem Evangelij.* Vbi causam reprehensionis assignat defectum ex parte operis ipsius: non ergo carebat defectu opus illud, nec reprehensio fuerat ficta, & simulata, sed serio, & ex animo facta fuit.

138

Aliter ergo ad argumentum, & difficultatem propositam respondendum est: quæ quidem non soluitur sufficienter, etiam si concederetur, reprehensionem illam fuisse simulatam: adhuc enim obiectum illius debuisse continere aliquid reprehensione dignum; quia si Petrus licite, & honeste poterat per simulationem exercere ritus legales iam prohibitos, quomodo poterat Paulus etiam ex conventionem factum illud Petri honestum reprehendere, & condemnare? Qui enim opus aliquod reprehendit, eo ipso opus illud reprobatur, & damnatur: quod fieri non poterat à Paulo sine dolo, & sine præiudicio veræ, & sinceræ doctrinæ, si factum Petri nihil habebat reprehensione, vel reprobatione dignum. Possum quidem ego cum Prælato convenire, ut reprehendat in me actionem aliquam externam, quam ego coram ipso ad hunc finem faciam, ut hoc pacto aliquis alius qui eum defectum patitur, corrigi possit, & ex mea reprehensione emendetur; sed tamen actio ipsa de se supponitur reprehensibilis, licet hic & nunc ex bono illo sine excusetur in me ab omni culpa, & sit potius laude digna: alioquin reprehensio inutilis esset ad correctionem illius tertij, qui potius posset imprudentiam Prælati notare reprehendentis, & reprobantis actionem bonam. Si ergo Paulus saltem exterius reprehendit factum Petri, supponi debuit factum ipsum reprehensione dignum, & per consequens etiam ex causa conciliandi Iudæos non poterat tolerari exercitium operum legalium, si hæc iam prohibita supponebantur.

139

Opera legis antiquæ, licet post Pentecostem cessauerint obligare, non tamen statim fuerunt mortifera.

Omnes ergo fateri debemus cum Augustino, opera legis antiquæ, licet post Pentecostem mortua fuerint, & cessauerint obligare; non tamen statim fuisse mortifera, & prohibita saltem respectu Iudæorum, aut gentilium, qui se se iudicæ religioni aggregauerant, sed pro aliquo tempore fuisse licita, dum tamen non exercerentur, ut necessaria, vel ut retinentia adhuc efficaciam, & omnem utilitatem, quam ex lege habebant, licet potuerint aliquam adhuc utilitatem ex prior institutione prouenientem retinere. Quamuis enim lex quoad obligationem cessasset; potuit tamen remanere aliquandiu quoad institutionem cæremoniarum, & sacrificiorum, & quoad significationem aliquam ex eadem lege prouenientem, ut latè & eruditè probat Suarez *disso lib. 9. de legibus cap. 17. & sequentibus*, qui *cap. illo 17. num. 18.* congerit Patres, & Doctores pro eadem sententia. Et quidem, licet Sacramenta illa, & sacrificia, ac alia omnia instituta fuerint à Deo, ut signa Christi venturi potuerunt retinere significationem etiam post Christi aduentum, & de facto retinuerunt, cum viuentem Christo lex illa perseverauerit, etiam quoad obligationem, & Christus illam obseruauerit, & agnouerit potestatem in Sacerdotibus, qui tunc erant, & iusserit offerri sacrificia consuecta, quod idem fatendum est de tempore à Christi morte vsque ad Pentecostem, quo tempore lex illa nondum fuerat abrogata, nec inceperat lex Evangelica. Ratio autem est, quia dum Chri-

stum venturum significabant, non significabant determinatè venturum post quolibet tempus, quo ea opera exercebantur, sed venturum post tempus institutionis talium signorum, quæ significatione semper poterat esse vera. Si ergo potuerunt post Pentecostem retinere eandem significationem veram, sine aliqua falsitate, Nec est inconueniens, quod lex aliqua retineat suum vigorem in ordine ad institutionem, & significationem, amisso vigore quoad obligationem ad vtendum tali signo; de facto enim lex de Sacramento Confirmationis v.g. non obligat ad vtendum tali signo; & tamen est efficax quoad significationem illius signi, quam habet ex sola institutione, imò & potuit lex vetus illo tempore retinere etiam aliquam obligationis partem nempe conditionatam, ut si usurparentur talia signa, vel sacrificia, &c. tali ritu, & non alio, & à talibus ministris, & tali loco, & tempore fierent, quod sufficit, ut diceretur etiam perseverare sub ratione legis.

Aliunde verò non fuisse simul opera illa mortua & mortifera, seu omnino illicita, sed aliquo tempore licitum fuisse illorum usum (quod immoderato aliquibus visum fuit gratis, & voluntarie excogitatum) colligi videtur ex scriptura, in qua passim Apostoli, & alij Iudæi fideles, & Christiani ea opera exercuisse leguntur, ut constat ex supra adductis exemplis; imò Sacerdotes & Pontifices Hebræorum colebant agnoscere adhuc in illis potestatem, & dignitatem Sacerdotalem, vel Pontificiam, sic enim Paulus *act. 23.* cum reprehenderetur, quod Ananiam Principem Sacerdotum maledixisset excusauit se dicens: *nesciebam fratres, quod Princeps esset Sacerdotum.* Vbi Chrysost. addit, *quod si Paulus eum cognouisset, honorasset.* Et *hæmil. 39. in Matth.* ait, Paulum penitentia ductum se excusasse, & certum est, quod templum Iudaicum orationis causa frequentabant, tanquam locum sacrum & Deo dicatum, quæ consecratio, & dedicatio tota ad legem veterem pertinebat. Conveniebant etiam cum alijs Iudæis in sabbato ad Synagogas, ubi iudaico ritu omnia fiebant, & ideo Iacobus hunc usum non reprobauit, sed tacite approbauit *act. 21.* quando dixit: *Moses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus, qui eum prædicant in Synagogis, ubi per omne sabbatum leguntur.* quasi diceret, contenti sint Iudæi hoc vsu adhuc perseverante suorum rituum, absque eo quod velint etiam gentiles ad fidem conuersos obligare ad obseruandam legem Moysis. Rationem autem congruentiæ assignant communiter, tum propter honorem legis à Deo latæ, ut non ex abrupto, sed paulatim, & cum reuerentia sepebatur, ut hoc ipso pacto constaret eius sanctitas, & honestas; neque enim statim apparet eum Evangelio debebat omnino, sicut idolatria, aut paganismus, contumeliosè abiici, & extingui, sed quasi honestus inquilinus, qui adueniente hospiti domino; non statim eiicitur, sed dato sibi tempore, ut sarcinas colligat, & cum decore proficiscatur. Tum etiam potissimum, quia difficillimum fuisset Iudæos, in quorum cordibus radices altas miserant præcepta diuinæ legis, subito ad eis omnino remoueri ad amplectendos cibos, & mores communes gentium, quos pietatis, & religionis studio semper abominati fuerant: quare periculosum fuisset ad hoc eos statim obligare, donec paulatim Euangelio magis diuulgato alluerent.

ferent, & à lege antiqua ablaquerentur, & gentiliū commercium, eorūque mores non exhorrescerent. Quare alij 40. annos statuunt, alij pauciores, sed qui ad promulgationem euangelij per præcipuas orbis provincias sufficerent, itavt vivētibz adhuc Apostolis inceperint opera legis esse mortifera, & prohibita, & hæc ipsa obligatio per Apostolos fuerit promulgata, qui tamen antea in Concilio Hierosolymis habito solum statuerunt non esse gentibus ad fidem cōversis necessaria, & solum illis prohibuerunt vltra præcepta decalogi, esum sanguinis, & suffocati, quæ tamen prohibitio antiquior fuerat lege Moïsaica, à tempore Noë post diluvium: quæ item prohibitio postea in ecclesia cessavit: de quo latè Suarez in locis citatis.

141 Qui tamen Suarez cap. 18. num. 5. & sequentibus sentit, hanc absolutam prohibitionem operum legalium non fuisse præcisè ex iure naturali, aut divino, sed partim ex iure humano ecclesiastico: quamvis postea numero. 7. contrarium videatur docere, & prohibitum esse iure divino, ne opera illa fiant quatenus legalia erant, seu ex affectu cultus: quod postea num. 8. limitare videtur ad sacramenta, & sacrificia: nam de aliis ceremoniis num. 9. videtur concludere posse ab ecclesia denuo ad divinum cultum institui, si absoluta ecclesiæ potestas consideretur. Caterum in hoc puncto certò statuendum est, illicitum esse de iure etiam divino ea opera nunc exercere vt necessaria, vel efficacia, vel vtilia ex institutione, & obligatione legis antiquæ: quia supponimus, & facit ipse Suarez, non solum obligationem, sed etiam institutionem illius legis iam omnino cessasse, neque enim ex sua institutione habebat perpetuitatem, sed erat temporalis, & tempus illud finitum iam est; quare, qui ea opera nunc exerceret quatenus legalia, seu quatenus aliquam efficaciam vel vtilitatem ex divina institutione habent ad nostram salutem, vel ad divinum cultum; eo ipso fateretur, legem antiquam adhuc durare saltem quoad suam institutionem, nec esse omnino abrogatam: quod cum falsum sit, cultus ille falsus esset, & omnino superstitiosus, & illicitus. Cum ergo non pependerit ab Ecclesia abrogatio illius legis, neque enim homines poterant abrogare legem à Deo institutam, sed Deus eam abrogaverit; consequens est, vt usus illorum operum vt legalium illicitus sit iure ipso divino, seu naturali consequenti ex abrogatione, & cessatione talis legis.

142 Vnde consequenter dicendum videtur, si aliqua ex iis operibus præscindendo à lege habeant utilitates alias, propter quas solas fiant, neque significare possint animum faciendi ea, vt legalia, non esse iure divino illicita, neque etiam vniuersaliter de iure humano. Exemplum esse potest in abstinentia à carnibus porcinis, quæ lege antiqua præcipiebatur: quis enim neget posse aunc aliquem studio mortificationis, & comprimendi gulam, abstinere ab iis carnibus, dummodo sine vilo respectu ad legem antiquam id faciat, neque sit periculum alicuius scandali, vel suspitionis ritus Iudæi; sicut licet Mahometini à vino abstineant ex lege sua, potest fidelis à vino abstinere laudabiliter, & meritorie sine vilo respectu ad sectam Mahometicam. Si

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

militer si quis nunc ex curiositate componeret thymiam ex iis ingredientibus, quæ leguntur cap. 30. Exodi, non tamen quia à lege præscriptum erat, non esset ex natura sua opus illicitum, licet per accidens posset reddi illicitum propter maximam suspitionem falsi cultus, quam compositio illa thymiamatis generare posset: & sic de aliis similibus.

143 Inferitur rursus è contra, ea legis opera, quæ non aliter ad Dei cultum conducerent, nisi quatenus ex Dei institutione in lege antiqua id habebant, illicitè nunc usurpari ad Dei cultum, idque manifestè esse contra ius divinum, & naturale. Eiusmodi autem sunt sacrificia, & sacramenta antiqua, usus agni paschalis tali ritu, & alia similia, quæ secundum se non possunt deservire ad usum sacrum, nisi quatenus à Deo instituta fuerunt: quæ institutio, cum iam omnino cessaverit, ritus illi inutiles manent, & per consequens qui eos, vt sacros adhuc usurparet, significaret perseverantiam legis antiquæ; quod illicitum omnino est; vt constat. Nec ecclesia potest instituere eosdem ritus nunc in ratione sacramenti, cum nemo præter Deum & Christum Dominum possit sacramenta instituere, vt suppono ex tract. de Sacramentis in genere disput. 7. nec etiam poterit illa instituere in ratione sacrificij, quia in lege gratiæ noluit Christus esse aliud sacrificium præter sacrificium Missæ, sicut nec aliud sacerdotium, nisi in ordine ad illud sacrificium incruentum Missæ, vt suppono etiam ex tractat. de Eucharistia disput. 19. sectio 2. numero 34. & sequentibus. An verò possit Ecclesia illos ritus instituere ad Dei cultum, non quidem, vt sacramenta, nec vt sacrificia sed alio modo, p. put instituit aquam benedictam, & alia sacramentalia: Suarez dicto capite 18. numero 9. cum Conarruvnia, & aliis dicit, non deesse potestatem in ecclesia: addit tamen prudenter, propter morale periculum suspitionis de observantia, aut retentione legis antiquæ, id non expedire, nec posse moraliter loquendo licitè id fieri, nisi in ipso usu aliqua opponatur varietas, quæ sufficienter demonstraret diversitatem institutionis, & quod nullo modo observetur ritus ille cum respectu ad legem antiquam. Quod confirmare possumus ex rigore, quo ecclesia constanter prohibuit celebrationem Paschatis eadem die, qua Iudæi illud celebrant, nō christiani eadem die illud celebrantes viderentur cum illis convenire in ipso Paschate, aut motivo celebrandi. Sicut ergo tam accuratè recusavit Ecclesia coincidere in tempore celebrationis, sic etiam non minùs diligenter fugiet identitatem rituum, & caeremoniarum propter eandem rationem.

Hinc denique tertio inferri potest, quid dicendum sit de circumfione, de qua aliqua dicunt, licet non possit nunc licitè usurpari tanquam sacramentum, nec vt habens vtilitatem aliquam ex institutione antiqua, & multò minus vt necessariam ex obligatione; posse tamè usurpari vt mortificationem carnis assumptam ad imitationem Christi; quia sicut licitè flagellantur fideles ad imitandum Christi flagellationem pro nobis toleratā; sic licitè possent vti circumfione ad imitandam Christi circumfionem pro nobis susceptam. Arque ita de facto apud Christianos Abassinos

Kk 3 hunc

144 Quid dicendum de circumfione.

hunc vsum retineri constat, qui non ideo ab Ecclesia damnati sunt. Quare id non improbat Caietan. 3. part. quest. 37. art. 1. Medina in 1. 2. quest. 103. art. 4. ad 5. & Lorca in 1. 2. sect. 5. disp. 35. memb. 2. in presenti disp. 24. memb. 1. num. 10. & alij.

145

Hanc tamen sententiam communiter alij reiciunt. Suarez 2. tom. in 3. part. quest. 37. in commentario art. 1. & dicto lib. 9. de legib. cap. 14. n. 9. Sotus lib. 2. de iustitia, quest. 5. art. 4. in fine corporis, Coninch in presenti dicta disp. 15. dub. 3. num. 47. & alij multi apud Lorinum in cap. 10. Deuteronom. vers. 16. & merito, quia circumcisio infantium non est illis utilis ad meritum, cum nihil tunc mereantur, sed merere patiantur: quare sicut non esset laudabile aut licitum eos sine causa verberare, ut ad Christi imitationem patiantur; sic nec eos ad hunc finem circumcidere, unde eorum circumcisio, ut esset actio facta, vel religiosa, non posset à legis institutione præscindere: in adultis etiam circumcisio, licet non sit mutilatio membri, est tamen vulnus ad minus periculosum, ut colligitur ex cap. 5. Iosue, ubi dicitur Iudæos non fuisse in deserto circumcisos per 40. annos, quod quidem fecerunt, quia circumcisi per multos dies quiescere debebat, alioquin moriebantur ex vulnere propter nimium sanguinis fluxum; & saltem circumcisi reddebantur inepti omnino ad actiones humanas per multos dies propter vim doloris, & vulneris periculum, ut constat ex cap. 34. Genesis, ubi duo filij Iacob occiderunt omnes viros Sichimitas, quos dolose circumcidi fecerant, & qui omnes vulneris dolore grauati non poterant villo modo se defendere, nec moueri, ut fugerent. Non est ergo circumcisio apta, ut mortificationis causa, sicut flagellatio assumatur, quidquid contradicat Lorca ubi supra. Si enim verberatio prævideretur causa certæ infirmitatis grauis, non posset prudenter assumi in penitentiam, sicut nec posset licite comedi cibis, qui certo prævideretur grauisissimi morbi causa futurus. Restat ergo, ut solum exerceatur tanquam actio facta, & à Deo instituta, quod est illicitum, ut supponimus: nam ad imitationem solum Christi non magis potest prudenter, & licite assumi, quam perforatio manus, vel pedis, quæ fortasse minus grauem infirmitatem, & periculum affert, quam circumcisio, quæ quidem ex sola Dei dispensatione, vel præcepto assumi poterat, nisi forte alicui utilis aut necessaria fuisset ad sanitatem.

146

Schisma
Abassinorum
ab Ecclesia
reprobatur, si-
cut & eorum
hæreses.

Ad exemplum autem Abassinorum facile respondetur, nunquam id ab Ecclesia Catholica approbatum esse, sed potius reprobatum, sicut & eorum schisma, & alias hæreses, ut ex Godinio de Abassinorum rebus cap. 27. vsque ad 32. refert, & probat Coninch. ubi supra num. 47. Vnde quando paucos ante annos ad fidem Catholicam redierunt, abiecerunt etiam circumcisionem, quam postea abiecta fide Catholica repetierunt: & in vniuersum quisquis eo signo vitur, suspectus est vehementer in fide, & à fidei censoribus punitur, nec purgabit crimen dicens, se mortificationis gratia, & ad Christi imitationem id fecisse.

Proponitur
difficultas.

Solum restat difficultas, si aliquandiu circumcisio, sacrificia, & alij Iudaici ritus liciti fuerunt cur Petrus ab Apostolo Paulo reprehensus fuerit propter mores Iudaicos, quibus utebatur, cum certum sit, Petrum non eos vspasse tanquam

necessarios adhuc ex obligatione, sed ut adhuc licitos, & ad bonum finem, ne Iudæi scandalizarentur & ab eo discederent. Rursus, si liciti erant illi ritus, & iure suo utebatur Petrus quomodo dicitur id per simulationem fecisse: sic enim dicitur illo c. 2. ad Galat. & simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi, itant & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

Vt autem ab hoc secundo incipiamus, negare non possumus aliquam ibi simulationem interuenisse, non quidem mendacium, sed simulationem; quod bene probat Suarez dicto lib. 9. de legibus cap. 17. num. 10. quia licet Petrus non obseruaret mores illos putans eos esse necessarios ex obligatione, obseruabat tamen in iis circumstantiis, in quibus alij opinati poterant, quod quasi necessarii ab eo obseruarentur: quod quidem actio ipsa non determinatè significabat, alioquin contineret professionem erroris, sed tamen à multis ita accipiebatur, quam deceptionem Petrus ex bono fine permittebat, & ideo dicitur simulasse; sicut & Paulus etiam eodem simulationis genere vsum videtur, quando Act. 16. circumcidit Timotheum propter Iudæos, qui perabant illam esse necessariam homini nato ex matre Iudæa. Et quando act. 24. excubabat se dicens: *elemosynas faciens in legem meam veni, & obligationes, & vota, in quibus inuenerunt me perficatum in templo.* Et denique id simulationis genus videtur de ipso fateri idem Paulus 1. ad Corinth. 9. dicens: *Factus sum iis, qui sub lege sum, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos, qui sub lege erant lucrificarem: hoc est, ita me gessi, ac si subiectus essem legis obligationi.* Vnde verissime dictum est etiam de Petro, quod per dissimulationem discessit à Gentilibus: poterant enim Iudæi colligere, & de facto aliqui arguebant, id ex obligatione legis à Petro fieri, cum tamen Petrus animum non haberet satisfaciendi legis obligationi quam omnino cellasse optime sciebat.

Restat ergo solum videndum, cur in hoc ipso Petrus reprehensibilis fuit, aut qualis fuit eius culpa, si adhuc legis opera licite exerceri poterant; in quo pro certo supponendum est, cum non peccasse mortaliter, cum & ipse, & ceteri Apostoli confirmati fuerint in gratia in die Pentecostes, ut cum S. Thoma 1. 2. quest. 103. art. 4. & omnibus Theologis probat Suarez dicto lib. 9. de legibus cap. 17. & cap. 20. num. 23. Quare pie exponendus est S. Augustinus lib. de agon. christian. cap. 30. dicens, *lapsum fuisse in simulationem superstitiosam, & postea illam appellat pernam simulationem.* Et Gregor. hom. 18. in Ezechiel. dicens, *illam non solum fuisse culpam, sed quod magis est, hypochrysim, & Anselmus ad Galat. 2. eadem verba vltutans: quæ cum aliqua exaggeratione videntur dicta, licet nunquam dixerint explicitè fuisse culpam mortalem.*

Alij contra volunt, Petrum nec etiam venialiter in eo facto peccasse, ita Valquez 1. 2. disp. 182. c. 8. Hurtado in presenti dicta disp. 48. f. 48. Baronius in Annalibus anno Christi 51. & Suarez dicto lib. 9. de legib. cap. 20. num. 24. & sequentibus. Alij sub distinctione loquuntur, & dicunt, vel nihil peccasse, vel ad summum venialiter: ita Bellarminus lib. prim. de summo Pontifice cap. 28. & P. Salmer. in cap. 2. ad Galat. disp. 24. f. excusabilis.

Ex his autem, qui Petrum ab omni peccato excusant

excusant, quidam id faciunt ratione inconsiderantia inculpabilis. Ita Vasquez, Hurtado, & alij. Quod tamen Suarez ubi supra difficile iudicat, & ideo conatur ipsam actionem etiam in illis circumstantiis ex parte obiecti defendere ab omni malitia, seclusa qualibet ignorantia, vel inaduertentia: & tandem num. 29. videtur solum concedere imperfectionem moralem, quatenus actio in illis circumstantiis impendebat maius bonum, circa Gentiles conuersos, quam impendebat circa Iudæos conuersos per actionem contrariam, in quo admittit aliquam inconsiderantiam, seu errorem Petri, non circa ius, sed contra factum, quatenus putauit maius Ecclesiæ bonum sequi ex simulatione illa, quam ex conuictu cum gentilibus, cum reuera non ita esset, ideo reprehendi merito potuit à Paulo, ne maius Ecclesiæ bonum impendebatur.

150 Alij simpliciter agnoscunt culpam venialem in facto Petri. Ita S. Thomas, & alij communiter apud Suarez *ibi* n. 23. quod ego verum opinor, nisi per inaduertentiam, aut ignorantiam inculpabilem intentio interna fuisse excusata, quæ excusatio piè & probabiliter de tanto viro præsumi potest: quamvis sine inconuenienti etiam aliqua negligentia, vel culpa levis in ipsamet inaduertentia concedi possit, cum Apostoli etiam in eo statu non fuerint ab omni veniali culpa immunes, dicente Apostolo Ioanne epist. 1. c. 1. *si diximus, quoniam peccatum non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*, & Theologi supponant Apostolos etiam vfos fuisse sacramento Pœnitentiæ subiiciendo clauibus peccata sua. Malitia autem hæc ex parte ipsius actionis non videtur mihi defumenda ex scandalo, quod daretur ipsis Iudæis, qui confirmari possent illo exemplo in retentione suæ legis, sed potius ex detrimento, quod inferebatur gentilibus: quod videtur significasse Paulus suis verbis, dum Petrum reprehendens dixit *scitum cum Iudæis gentilibus*, & non Iudæis: *quomodo gentes cogis iudaizare*. Quod non intelligitur de coactione per præceptum, aut per violentiam, vt constat, sed de quadā coactione indirecta, quatenus gentiles christiani facti videntes à se Petro, Barnaba, & alijs christianis segregatos, ne eorū commercio, & conuictu sibi carissimo carerent, cogebantur aliquo modo, vt ritus iudaicos susciperent, vt hoc pacto inter Iudæos numerarentur. Quod quidem detrimento, & onus graue erat gentilibus, ad quod ipsa Petri discessione quodammodo cogebantur. Ideoque Paulus libertatis christianæ apud Gentiles conuersos zelator non fuit conquestus de damno Iudæis illato, sed de solo gentilium incommodo, onere eis indirectè imposito, dum aliquo modo iudaizare cogebantur.

151 Non fuit ergo peccatum illud negationis veræ fidei, aut seminatio falsi dogmatis vilo modo: neque enim Petrus dicebat, opera legis esse necessaria, neque id ex eius facto poterat prudenter colligi, cum satis apertè idem Petrus contrarium definiisset, & docuisset apud Iudæos, & Gêriles; Neque etiam fuit peccatum cultus superstitiosi, cum opera legis adhuc non essent prohibita, sed possent religiosè exerceri ex institutione etiam ipsius legis, vt vidimus. Sed fuit simulatio quasi negatiua, quatenus abstinent Petrus à professione libertatis Evangelicæ, qua licitus erat conuictus cum gentilibus. Sicut Catholicus comedens carnes apud Hereticos ne cum graui detrimento de-

regatur, non negat fidem, nec explicitè, aut implicitè docet, non esse obligationem abstinendi ex præcepto Ecclesiæ, sed solum non proficitur eiusmodi obligationem per exercitium actus præcepti, & ideo dicitur simulare, vt simulatione illa viter graue detrimentum. Sic etiam Petrus dicitur simulasse, quatenus non professus est libertatem ab obligatione legis, & hoc propter detrimentum, quod Iudæis timebat, si apertè eiusmodi libertatem in iis circumstantiis professus fuisset.

152 Tota ergo malitia illius actionis videbatur fundari in detrimento ex ipsa sequuto: quod Petrus ductus zelo salutis Iudæorum non satis æqua fortasse lance ponderauit, & negligentia culpabili non aduertit præponderare damnum, quod gentibus oriebatur, ratione cuius Iudæorum damnum minus contemni debebat: & ideo reprehensus fuit à Paulo, qui gentium salutis zelo eorum damnum magis ponderauit, & curauit omnino impediti. Erat enim maius detrimentum quam vilis, quæ ex simulatione illa consequebatur, & præponderabat sinceritas, & puritas veritatis manifestata, vniū vtriusque populi Iudaici, & gentilis, & denique quod gentiles non grauarentur onere illo grauissimo, & deterrerentur à fide suscipienda: hæc, inquam, omnia præponderabant scandalo breui Iudæorum, qui ex falsa existimatione deterri potant à commercio, & conuictu gentilium, & maius ecclesiæ bonum resultabat ex libera veritatis professione, quam ex occultatione, & simulatione illa resultare potuisset.

153 Hæc tamen, licet probent obligationem aliquam abstinendi tunc ab illa simulatione, præsertim in Petro & alijs ecclesiæ ministris, qui ex officio debebant maius Ecclesiæ bonum procurare, & consulere subditis, ne sine causa grauius illud subirent: non tamen probant malitiam grauem ex obiecto in actione illa etiam seclusa ignorantia, vel inaduertentia: quia non tenetur Prælati sub mortali omnia media adhibere ad procurandum maius Ecclesiæ, vel subditorum bonum; satis est, si media sufficientia adhibeat, licet non adhibeat difficiliora. Et quidem Petrus iam docuerat Gentiles, quod non tenebantur ad legis præcepta, & suo exemplo id satis probauerat, cum apud ipsos manducaret, & diuersaretur, quamdiū sine aliorum offensione poterat: & illis constare poterat, quod discessu illi erat solum, vt Iudæos denuo aduenientes non offenderet, & deterreret: quare poterant patienter incommodum illud sustinere; quod quidē ipsamet Petrus non præuiderat graue futurum, cum non destinasset animo suo in ea simulatione diū perseuerare, sed ad breue tempus, & ea etiam animi preparatione, vt imminente grauioris damni periculo, statim gentilibus etiam adesset, & illorum partes suscipere. Quæ omnia sufficienter excusabant simulationem Petri à culpa mortali; Imò & potuerunt apparenter ei suadere nullam esse culpam, sed potius laudabilem cautelam: quamvis, vt dixi, in hoc ipso potuerit esse error culpabilis, quod non satis discusserit vtriusque partis merita, sed absque debito examine iudicauerit melius Iudæorum, quam gentilium periculum præcauere, cum reuera contrarium verius esset, & ideo merito à Paulo reprehensus fuit, cum reprehensionis æquitas non debeat attendere ad excusationes internas, sed solum ad bonitatem, vel malitiam actionis externæ in his circum-

cumstantiis, cum de occultis non iudicet Ecclesia, sed solus Deus, qui fortasse in corde Petri ob eius bonam intentionem, & aliquam inculpabilem inadvertentiam nullam inuenit culpam, sed meritum, quod deinde maius apparuit, dum patienter, ac humiliter reprehensionem Pauli sustinuit, & acceptauit, eiusque consilia ut meliora, sanioraque probauit, quod in summo Ecclesie Principe, qualis Petrus erat mirabile certe fuit sanctimonie, & humilitatis exemplum.

S. V.

*Inferitur resolutio aliquorum dubiorum
circa actiones aliquas sacras,
an liceant.*

¹⁵⁴ *An possint Catholicum hæreticum contrahere matrimonium coram ministro hæretico?*
EX principiis positis descendemus ad aliquas actiones particulares, de quibus dubitari solet, an licite fiant, quia videntur concernere ritus aliarum religionum. Et in primis dubitatur, an in iis locis, & casibus, in quibus possunt Catholici cum hæreticis absque dispensatione contrahere matrimonium, possint illud contrahere coram Ministro hæretico, P. Coninch *dicta disp. 15. dub. 3. num. 63.* negat, id licere ob præceptum Magistratus hæretici, quantumvis antea, vel postea coram Sacerdote Catholico, & Catholico ritu contrahant. Quia nimirum Minister hæreticus utitur in eo ritibus, & precibus hæreticis, quo casu non est dubium, quia hoc esset communicare cum hæreticis in ritu hæretico, cum ritus, & preces illæ circa contrahentes exercentur, & proferantur. Sed præscindendo ab hoc, rursus probat: quia cum Magistratus hæreticus id præcipiat, ut eo pacto agnoscat Minister ille, ut Minister veræ Ecclesie, qui Magistratui præcipienti obedit, videtur iam eius intentioni consentire. Magis vniuersaliter loquitur Malderus in *presenti, quest. 3. art. 2. membr. 3.* non enim loquitur de solo contrahente ex præcepto Magistratus, sed de quolibet Catholico contrahente in Ecclesia hæreticorum coram Ministro hæretico, ritu hæretico, proferendo formam, præcuncte Ministro, quia proficitur se coram communitate sancta Dei coniugium enim significaret Ecclesiam hæreticorum esse communitatem sanctam.

¹⁵⁵ *An licitum Catholicis adesse nuptiis hæreticorum, hæretico ritu celebratis?*
Hæc omnia verissimè dicuntur, sicut & illud etiam, quod addit idem Coninch, licitum esse contrahere coram Magistratu hæretico civili, antestari se contraxisse, dummodo ritu etiam Catholico ante, vel postea contrahant: quia illud solum in finem politicum exigitur, ut constet publice, quinam sint veri coniuges. Vnde videtur mihi idem dicendum, quando Minister hæreticus, non adesset ut persona sacra, & ut Minister Ecclesie, sed ut persona civilis, cui incumberet assistere ad eundem finem politicum, sicut adesse posset ipse Magistratus laicus, & civilis.

¹⁵⁶ *An licitum Catholicis adesse nuptiis hæreticorum, hæretico ritu celebratis?*
Secundo dubitatur, quid sentiendum de iis Catholicis, qui honoris causa ad sunt coniuiis nuptialibus, vel etiam nuptiis, quas hæretici celebrant valide, sed coram Ministro hæretico, & hæretico ritu. Affirmant, id licitum esse Malderus *ubi supra*, & Coninch. *num. 62.* modo in caeremoniis, & precibus non communicent, sed ea tanquam nihil ad se pertinentia, sed quasi actionem profanam spectent, quod probant ex Tertulliano *lib. de idololatria cap. 16. & 17.* ubi ra-

tionem etiam diserte reddit. Addidit autem cautè Malderus, eiusmodi Catholicos in his non peccare, nisi aliunde hic culpa subrepat. Potest autem, meo iudicio, subreperè, quando in locis in quibus obligant decreta Concilii Tridentini, non seruantur in matrimonio contrahendo, vel quando matrimonium non fit præmissis denunciationibus, quæ etiam de iure communi antiquo exiguntur, vel contrahitur clandestinè contra Ecclesie præcepta, in his enim & similibus casibus, in quibus Ecclesia prohibet matrimonium tunc fieri, testes etiam, qui sua presentia auctoritatem præstant contractui, peccant grauiter, ut colligitur ex Tridentino *sess. 24. decreto de reformatione matrimonij cap. 1.* & cum aliis supponit, & docet Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio disp. 46. num. 8.*

Sed hac occasione dubitari potest tertio, an Catholicus non solum licite assistere possit nuptiis hæreticorum, sed etiam in eisdem casibus Paranymphe officio fungi, quando ad nuptiarum solemnitates adhibentur Paranymphe, qui de more sponso ad rempla deducunt. Respondet ex dictis, considerandum esse, quale sit munus Paranymphe, qui ab aliis *Pronubus* vocatur, & ab antiquis dicebatur *Auspex*. Si enim ad eum solum pertineat tradere sponfam sponso, vel contra, postquam legitime coniuncti sunt, nihil apparet illicitum in eo munere, cum sit actio merè civilis. Si verò eius munus sit quasi offerre sponso Ministro, ut eos coniugant, iam videtur habere participationem in ritibus, quibus Minister hæreticus eos coniungit, & recurrere ad ipsum tanquam ad Ministrum Ecclesie, eiusque ministerium approbare, & agnoscere, quod illicitum erit.

¹⁵⁷ *An licitum Catholicis adesse nuptiis hæreticorum, hæretico ritu celebratis?*
Quarto dubitatur, an si matrimonium iam sit clandestinè contractum valide, quia in eo loco non obligat Tridentinum, & coniux nolit consummare ante benedictiones nuptiales, licet Sacerdoti Catholico habenti potestatem benedicens nuptias, illas nuptias benedicere in fauorem coniugis Catholici. Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio disp. 9. num. 13.* generaliter docet, benedictionem nuptialem non posse conferri ligato excommunicatione maiori, quia ad hoc deberet interesse Missæ sacrificio, & participare in sacris cum aliis. Hæc tamen ratio, licet probet de ipsomet excommunicato quod peccet, non tamen probat de aliis cum eo communicantibus, si sit excommunicatus toleratus, quales sunt schismatici non denunciati, ut cum probabiliori sententia docet idem Sanchez *lib. 2. in decalog. cap. 9.* quod idem de hæreticis non denunciatis docet probabilis multorum sententia, & ideo *disp. 8. de Sacramentis in genere sess. 14.* dixi, ex hoc capite non esse illicitum matrimonium Catholici cum hæretico, vel de contra, & *disp. 19. de Eucharistia sess. 10. num. 183.* dixi probabile esse, quod pro excommunicato tolerato possimus offerre etiam Ecclesiasticas, & publicas preces, atque ipsum etiam Missæ sacrificium, quod etiam sentit Hurtado mox citandus: quare ex hoc capite non video, cur Sacerdos non possit preces, & orationes consuetas proferre ad alios sponso benedicendos, & coram illis, atque etiam pro illis Missæ sacrificium offerre, seculo tamen omni scandalo, & aliis præceptis vel extrinsecis inconuenientibus, quæ facile ex tali actione possent oriri: quæ tamen non periclitentur ad nostram